

16364

1916.

ԱՆ ԲԱԻ Է

361
Ա. 28

3

« Արտաբուս կը փառաբանէ գիս ,
այլ ներբուս կը չարչարէ գիս » :

—

1916

Տպագրութիւն ՕՆՆԻԿ ՀԱՆԴՐԱՆ
Սուրբ Եկեղեցիին դիմաց — ԳԱՀԻՐԷ

2010

361
Ա. 28

ԱՂ ԲԱՒ Է

ԶԱՅՆ ԲԱՋՄԱՅ

Եզրագրահայր տարօրինակ յուզման մը մէջ կապրի, աշխարհում է. մակընթացութիւն, տեղատուութիւն կը յաջորդեն իրարու արուեստական կոհակներ անարգել կը շարունակեն իրենց ծփանքը, առանց փշրելու թումբի կամ խարակի մը առջեւ. Մին կը խօսի, ուրիշ մը կը գրէ, անպատասխանատու մարմին մը կը քննադատէ, պատասխանատուն կը լռէ, ոխն ու մախանքը տէրն է կացութեան, թերթերը կը խօսին, կիրքերը արծարծած են և հին ու նոր յարգեր հովին տրուած «Յուսարբեր» բաղած է իր կուսակցական մախալը, ուր անսպառ պաշար մը կայ բամբասի, վէճի, զիւցազնալէպերու, օրէնքի և ապօրինութեան. եւ «Արեւ» օդին տուած իր մեծածաւալ էջերը կը ճառէ համերաշխութեան, համագործակցութեան, միութեան անճառելի նիւթերէն, ճղակտոր կըլլայ անցոյց տալու համար թէ՛ ի՞նչ կերպով զօրանալու ենք, Դեմ բռնելով «Յուսարբեր» կը զոռայ կը փրփրի ու կը յայտնէ թէ՛ Ազիքսանդրիոյ Թեմականին ու Քաղաքականին օրինաւոր կազմութեան մէջ կը կայանայ զօրութիւնը. Սահմանադրութիւն, Սահմանադրութիւն, կը պոռայ ան և կը համոզէ մեզ թէ՛ անոր առջեւ կը նսեմանայ ամեն ինչ. կաթողիկոս. Առաջնորդ, Պատուիրակութիւն, Բարեգործական Միութիւն, բառեր են՝ բառեր, որոնք տեղի պէտք է տան «Սահմանադրութեան» Նախագոտակին առջեւ:

Բայց լուռ պէս ամեն բան, մախանքն ալ չափ մը ունենալու է, մանաւանդ հայութեան ծոցէն ծնած բարենպաստակ հանրածանօթ հաստատութեան մը, այսինքն Բարեգործական Ընդհանրութեան նկատմամբ:

Զը գիտցուիր կոր թէ՛ Սահմանադրաւէրներուն ջիղերը ինչ

չու այդ աստիճան կը դրգուին հրա կը տեսնեն որ Հայ Բա-
րեգործականը անսովոր եռանդի և զործունէութեան շրջան մը կը
բոլորէ՝ շրջան մը ծաւալելու , արմատանալու , տիրելու , հա-
րըստանալու , անհասկանալի է նաեւ թէ՛ ազգին ցարգ օգտակար
եղած Բարեգործականին ծաւալելու , տիրելու իղձը ինչ մաս-
հոգութիւն պէտք է պատճառած ըլլայ « Յուսարբեր »ի մարմին-
ներուն :

Բրօքականտի ծախքի մասին տրուած որոշում մը՝ կը թուի
թէ առիթ եղած է կուսակցական նախանձառութեանց և Միու-
թեան ծաւալման համար տրուած կարեւոր թելադրութիւնները
քուններ փախցուցած է :

« Յուսարբեր » կը մեղադրէ որ Միութեան Ամերիկայի պատ-
գամաւորները , այսինքն , հարազատ եղբայրները այն ժողովուր
դին որ սովորաբար կը կոտորուի հայրենի ճամբաներուն վրայ՝
չեն յառաջացուցած եղեր Ամերիկայի մէջ հաւաքուած Միութեան
ոսկիները հայ ցաւերուն :

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան հարստութիւնը ան-
մատչելի ըլլալով Յեղ. կուսակցութիւններու , զարմանալի չէ
երբ իր վրալ հրախրէ տեղի և անտեղի քննադատութիւններ
առաջին պատեհութեամբ :

Բրօքականտի համար 400 ոսկի պիտոճէ քուէարկուած է ,
Միութեան ծաւալումին համար միջոցներ ձեռք առնուած են ,
անքաւելի յանձանք , Միութեան Ամերիկայի 65 պատգամաւոր-
ներէն գոնէ մեկը խելք չէ ունեցած հեռագրով Գահիրէի , Մեր
« Յուսարբեր »ին կարծիքն աւ հաւանութիւնը առնելու , աւանդ :

Բրօքականտի համար պիտոճէ քուէարկել , Միութեան ծա-
ւալումը փութացնել , այս սե օրերուն , օճիքի նմանող բան մ'է
պիտի ըսեր , եթէ քննադատող կուսակցութիւնը չը զգուշանար ,
այդ իբր առանձնաշնորհ իրենցը ըլլալը յայտնել : Ինչու եղեր
առճանայ անոր եկամուտի աղբիւրը : Ինչու 100,000ի բարձ-
րանայ անոր պահեստի գումարը , ինչու նոր նուաճումներ տե-
ղի ունենան և ինչու մինչեւ վերջին օրերը քրտնաբերութեան հայ-
բնի ցաւերուն մեղմացման :

Ընկերակցութեան պայմաններուն իրազեկ մէկը ինքզինքին
պիտի չի ներէր այդպէս խօսիլ , Առանց վաղը նախատեսելու
ոչ մէկ ընկերակցութիւն բնական չէ որ իր մինչեւ վերջին մի-
լիէմը , իր կանոններուն հակառակ , նետէր քառասային և անորոշ
խորութեան մը մէջ , անոր համար միայն որ Բարեգործական է
ան : Արտայայտուելով այդպէս « Յուսարբեր » կը յայտնագործէ
կուսակցական ապագայ մրցումի ծրագիր մը , արդեօք կը
ստակայ :

« Յուսարբեր » իբր հայրենասիրական ընկերակցութեան մը
օրկանը , պարտ էր քաջալերել ու խթանել ամեն ազգօգուտ
գործ , ոչ թէ դիտումնաւոր քննադատութիւններով խափանա-
րարը հանդիսանալ անոնց , մանաւանդ այս Միութեան , որուն
Երկրի ժողովուրդին , պատերազմէն յառաջ մատուցած ծառա-
յութիւնները անդհադադար եղած է և հակառակ ատոր , միշտ
նշաւակ եղած է « Յուսարբեր »ի արդիականներէն իղած նպատա-
կաւոր քննադատութեանց այն ատենն ալ :

Ինչու այս չկամ մտայնութիւնը , ինչու այս հակառակու-
թիւնը Բարեգործականի ծաւալման , անոր նիւթական բարգա-
ւաճմանը հանդէպ , պահ մը ենթադրենք թէ կարելի ըլլայ յան-
ձին Բարեգործականի կուսակցական մրցակից մը տեսնել և իբր
այն խոչընդոտներ յարուցանել , հապա ինչու նոյն մտայնութիւնը
ցոյց տրուեցաւ նաեւ կովկասի աղէտեալներուն ի նպաստ Ազգային
Պաշտպանութեան կոմիտէին բացած հանդանակութեան առթիւ ,
որուն հետեւանօք այնքան ամուլ եղան արդիւնքը , արդեօք այն
ալ Բարեգործականի անտուկը պիտի պարարտացնէր , որ ամեն
կարգի միջոցներ ի կիր առնուեցան Մասնախումբին ծոցին մէջ
պառակտումի սերմեր ձգելու համար , ի վերայ այս ամենայնի
մի մոռնաք որ դուք , պաշտպանողներդ մատի վրայ կը համրուիք ,
մինչ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը հազարներով անդամներ
կը հաշուէ իր ծոցին մէջ , և չէ լսուած որ օր մը անոնք աքնին
ազգը ձգելով խնդիրներով զբաղեցնել , անոնք չեն ունեցած չա-
հադիտական հետապնդումներ , դպրոցներէ ներս , անոնք չեն
ներածեր պառակտումի թոյնը , իսկ դուք , կուսակցամուկներ ,

002

53205

39937

ներկայ աղէտի օրերուն ազգային տկար կեանքէն օգտուիլ ուզելէ զատ ինչ ըրած ունիք . ըսէ՛ք , դուք օրինական ինչ դիմօք կը համարձակիք համար պահանջել , քննադատականներ ուղղել կազմակերպութեան մը , որուն անդամը չէք և ոչ իսկ մտքերուդ անցած է ըլլալ , ոչ մէկ կուսակցամոլ իրաւունք ունի միջամտել գործի մը որ իրը չէ , թող մեր երեսին չնետեն թէ գործը ազգային է և իրաւունք ունինք միջամտելու , կըսենք թէ ապա ուրեմն ինչո՞ւ կուսակցութիւնները ժողովուրդին իրաւունք չեն տար իրենց ներքին գործերուն միջամտելու : Միթէ անոնք հակազգային են , Բարեգործականը , Դաշակցական չէ , ոչ իսկ Հնչակեան կամ Ռամկավար . ան ուրոյն կազմակերպութիւն մ'է , որ իր մէջ կը հաշուէ մեծ թուով ձեռնհաս անձնաւորութիւններ որոնք , վստահ եղիք , ո՞վ կուսակցամոլներ կրնան ձեռն չառլաւ մտածել և ըստ այնմ ալ գործել , Միութեան անդամները կրնան թեկադրութիւններ ընել , ի հարկին հրամայել օրէնքին իրենց սահմանած չափովը և գործադրել տալ այն բաները որոց օգտակար ըլլալուն համոզուած են . եթէ իսկ պէտք ըլլայ սպառնել Միութեան վերջին լուսան :

Հարկ չկայ ձեր վայնասունին , պէտք է լռել գիտնաք , եթէ չէք գիտեր օգտակար ըլլալ :

Ժամանակ մը քչուած ապրանքը կամաւորներու գործն էր , որուն անունով կերդուէին , կը բառքառէին . անոր յաջորդեց որբերու գործը , այժմ առաջնութիւն տրուած է սահմանադրական գործերու , որպիսիք են , Թեմականի օրինաւոր կամ ապօրինի հանգամանքը , Գաղաքականին նախորդի ու յաջորդի խնդիրը ևլն :

Կարծէ որ մետասաններորդ ժամու սահմանադրասերները գիտնան թէ՛ այսօր ամեն օրէնք այնպիսի չրվումներու ենթակայ է որ , ժողովուրդներ ստիպուած են , հակառակ իրենց սկզբունքներուն , հպատակիլ նոր կացութիւններու :

Նրկրի պատերազմական վիճակին անդիտակից ըլլային կարծես սահմանադրասէրները , անցելոյն աշակուած ազատ շանթերը , այսօր ստիպուած են մարել ու հառնել . Աղեքսանդրիոյ

ցաւալի և վտանգաւոր դէպքը ինչ հետեւութիւններ քարշ պիտի բերէր հայ անդորրութեան ի վնաս , ինչ պիտի ըլլար պարագլխոց կացութիւնը , եթէ Ազգ . ձեռնհաս իշխանութիւնը և իր Դեր . Նախագահը , իրենց տուեալ օրէնքի ուժով կորովի միջոցներու դիմէին :

Արդէն հայ ազգը ապրած է ու պիտի մնայ իր եկեղեցականները յիշաւի անիրաւի քննադատել , դատաւիտելու տեսակ մը արհեստին մէջ , եկեղեցւոյ ներողամիտ պաշտօնեայններուն դէմ անողորմ յարձակումներ գործելու ապիկար և դիւրին քաջութիւնը պիտի շարունակէ պահել մեր սղջը , ասկէ դիւրին ինչ կայ որ :

Մեր դժբաղդութիւններէն մին է այդ :

Ըստ մեզ շահադիտական ձեռնարկներ էին , Աղեքսանդրիոյ վարժարանի տնօրէնին շուրջ յարուցուած խնդիրները , ինչ է եղեր , տնօրէնը Խարբերդի հայերէն կը խօսի , կարծես քրդերէն խօսած ըլլար , երանի թէ այդ թզուկ քննադատները թլկատեն ջիւն եղունգը արժած ըլլային :

«Մեզի մի մոռնաք» , ապա թէ ոչ նոր խնդիր մը կատեղ . ձենք , և զարմանալու ոչինչ կայ , վաղը երբ իմանաք , որ Աղեքսանդրիոյ վարժարանի աշակուծկ տնօրէնը քննադատելու ելեր են , և այդ օրն ալ հեռու չերեւիր կարծես ,

«Մեզի մի մոռնաք» , ապա թէ ոչ ու խնդիրները իրարու կը յաջորդեն , կարծես նոր միտքերը ինկած ըլլար Աղեքսանդրիոյ Թեմական ընտրութեանց 5-6 տարիներէ ի վեր կատարուած չըլլալու պարագան :

Ցուցարարապետները գիտէին թէ՛ երբ երկուք ու կէս տարի առաջ Թեմական ժողովը առաջնորդական ընտրութեան կը ձեռնարկէր Թեմական արդի վիճակը ունէր ան որուն համար , կը յիշենք թէ հոս և Աղեքսանդրիա բողոքներ բարձրացան , հանրագրեր ներկայացան Թեմական ժողովոյ ապօրինութեան դէմ , այն ատեն եւր էին «Յուսարեր» և իր գաղափարակիցները , գիտենք թէ անոնք ոչ միայն ազմուկ չը յարուցին այլ և օժանդակ ու զօրավիժ եղան առաջնորդական ընտրութեան , օրինաւոր գտան Թեմական ժողովոյ գումարումները , այսօր քակայն

միտքերը ինկած է ազգային դերագոյն շահուն տեղակէտը : զոր կը տարփառն գոռում գոչումով , ու ջատագով կը հանդիսանան այն զգուկի իրադարձութեանց որք թաւալեցան Աղեքսանդրիոյ ազգային տան մէջն ու շուրջը , յանուն սահմանադրութեան , կարծես եզրպատահալը թեմականէն գատ որւիշ մտահոգութիւն ունեցած չըլլար :

« Թուարեր » ի այն ատենուան և այսօրուան վարիչները նոյնն են , ուստի երբ ան դիտել տալէ վերջ ազգին ճրգնաժամային բոպէի մէջ գտնուած ըլլալը , դարձեալ կը շարունակէ ուժ ու նեցուկ ըլլալ ցոյցներուն ու ցուցարարներուն , ապա ուրեմն 1913-1914ի լաւագոյն օրերուն ինչու լուծութիւն պահեց , երբ թեմական ժողովը ապօրինի կը գումարուէր , չէ մոռցուած « Թուարեր » ի այն ատենուան հրատարակութիւնները ի նպաստ թեմականին և իր ընտրութիւններուն , կը հետեւի թէ՛ այն ատեն իրենց կուսակցական շահերուն համար ապօրինութեան սկզբունքները աւելի նպաստաւոր էին : որքան չեն հիմա :

Արդարեւ ժողովուրդը իրաւունք ունի օրէնքին տառական զործադրութիւնը պահանջելու և ստանալու , այդ ուղղութեան ոչ ոք չկրնար չհետեւիլ : բայց ինչպէս ըսուեցաւ 1913-14ի թոյլատու օրերուն յաջորդած է այսօրուան դժբաղդ օրերը : որու միջոցին մենէ հարիւրապատիկ աւելի դարդացած , սահմանադրական կարգերու պաշտպան ազգերը երբ կատիպուն չեղումներ , ահամայ անտեսումներ բնել , մենք էինք որ , մոռցած մեր վիշտերը լոնցուցած մեր լացն ու կոծը , սիրտ պիտի ունենայինք Սահմանադրութեան տառական զործադրութեանը համար մեր ոյժն ու կրողը սպառելու , եղբայր եղբոր գէմ ղինելով զանա-կոծումի ոճրափորձութեան գէպքեր յառաջ բերելու : 6 տարիէ ի վեր թեմականը ապօրինի մնացած է կըսուի , 4 տարի ալ մենէ . թո՛ղ ան ըլլայ 10 տարուան ապօրինի թեմական մը , թեմականի մէջ մէկ երկու պակաս անդամներու ապօրինութիւնը՝ չնայելով որ , իրաւունք չտար 7 հոգինոց քաղաքական մը 3 հոգի վերածելու ապօրինութեան , բայց այդ դիտել տուող չէր եղած կարծենք մինչեւ այն ատեն երբ Աղեքսանդրիոյ թեմականը տեղ-

ւոյն ազգային բոլոր գործերը հաստատութեան մը ձեռքին մէջ կը դրոնացուէր անտեղի նկատելով ընտրեց 7 հոգինոց քաղաքական մը , սմբասիր ու կարող ազգայիններէ : թող այդ ալ սա պարագային ըլլար նուազ օրինական , ինչպէս եղած էր նախորդ քաղաքականին և առաջ նորոգական ընտրութիւնները : կարմէր աղմուկը : ատելութիւնն ու քէնը :

Քանի որ օրինականէն կը փաստեն Աղեքսանդրիոյ ցուցարարները , դիտել տանք կէտ մը որ այդ օրինականին նուիրածործումն է , և որու մասին ցարդ բառ մը չէ արտասանուած , ինքզինքն թէ վաղը ակոսին մեծ կարասին չուրջը հաւաքեցինք եզրպատահայ ընտրողները , իսպաղ գտնուկի նման թեմականի ընտրութիւնն ալ կատարեցինք , ան ալ իր կարգին քաղաքականը ընտրեց : Ըսե՛ք , ո՞վ պիտի ըլլայ այդ ընտրութիւնները վաւերացնողը ո՞ր ըստ Սահմանադրութեան նուիրագործողը այդ ընտրութիւնը սահմանադրական ո՞ր օրէնքով կարելի է օրինական համարել , թեմական ընտրութիւնները կը վաւերացուէին կ. Պօլսոյ Պատրիարքէն . կ. Պօլսոյ մէջ մշակուած սահմանադրութեան համաձայն , այժմ կ. Պօլսոյ պատրիարքութիւնը ջընջուած է , հաղորդակցութիւնը դադրած են , եզրպատահալը չուանի որ այս այսպէս է , ապա ուրեմն ի՞նչու այն եղբայրատեցութիւնը , եթէ չկան կուսակցական կամ ակոտամուկական որոշ նկատումներ :

Պարոններ , հարկ չկայ բանաստեղծօրէն քարոզներ կարդալու : Երբ պակաս զործիքներ կան մեր կաղմական մեքենային մէջ , կարելի չէ անոնցմէ անթերի արտադրութիւն սպասել :

Չը նայելով որ իսպաղ չըլանի մը մէջ չենք , յանուն սիրեցեալ օրէնքին կաղմկէք , կը հայտնէք , ամեն սրբութիւն կը օտնակոխէք , կը յարձակիք ազգին տան վրայ , կը փակէք , կը համարձակիք կնքել ալ , ե՛րբ , երբ միասիտ ժողովուրդը իր տունն է ու ազգային իշխանութեան թուրամորթութիւնն ալ հաշուելու , մանուսնոյ , Գեր Ս. Առաջ նորդ Հօր , իրր կրօնքի պատկառելի ներկայացուցիչ , քրիստոնէական ներդամութեանը

վատահուած , այս հանգամանքներուն մէջ քանի մը եսամոլներէ կատարուած դործողութեան մը չէ կարելի ժողովրդական անունը տալ :

Ժողովուրդի անունը չափադործել պիտի ըլլար խմբակցական դործ մը անոր վերադրելով :

Եգիպտոս 20,000 հայ կայ . Աղեքսանդրիա գուցէ 5.000 . տանեակ ցուցարարներ չեն կարող այդ ժողովուրդը ներկայացընել յաւակնելու :

Ինչպէս «Յուսաբեր» նոյնպէս և «Արեւ» իրաւունք չունին և կարող չեն ժողովուրդ բառը իրարմէ խլելու . Ժողովուրդը մեծ դատողն է , ոչ կոյր զկուրայն հետեւողը :

Այլքը լայն այդ ժողովուրդին , սակայն , թայֆայականութիւնը հոս ալ մուտք դործեց , ժողովրդական յաղթանակ անունին տակ , միջոց պիտի չտրուի , օրէնքը հարկադրուելու է , Գեր . Ա . Առաջնորդ Ս . Հայրը , այս փոթորկալի օրերուն անմիջապէս իր հրաժարականը ետ առնելու է և ձիթհնուոյ ոստը բռնած մէկ ձեռքը , միւսով աններող ըլլալու է այդ կարգի յարձակումներու հանդէպ և իբր Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց և իբր Նախագահ Ազգային Ժողովներու իրեն տրուած Քաղաքական և Կրօնական իշխանութիւնները անխնայ դործածելու է մարդոց հանդէպ , որոց արարքը ազգին տունը և եկեղեցին բռնաբարելու , ազգային կեանքը քանդելու բնոյթ ունին , ինչպէս Աղեքսանդրիոյ դէպքերը ցոյց տուին :

Ո՞ր աստիճան լրբութիւն Առաջնորդ Հօր կողմէ պաշտպանուած խեղճ մը՝ քաշել և զանաչարել , լացնել Գեր Ս . Հայրը և իր փոխանորդը , անմիջապէս ուրանալու համար այս բոլորը :

Ու վերջն ալ ելլել Գեր . Ս . Հօր հրաժարականը չընդունուելու համար խնդրապէր ներկայացնել տալ . որով , անշուշտ այն մարմնոյն , որուն իշխանութեան օրինականութիւնը քիչ յառաջ ժխտած էին :

Մենք ես կը ինքզինք , կը պահանջենք որ Գեր . Ս . Առաջնորդ Հայրը ետ առնէ իր հրաժարականը , ժողովուրդի ծոցէն տանեակ մը ցուցարարներ բնաւ իրաւունք չունի հայ կեանքի

անդորրութիւնը խանգարելու խել մը կեղծ ու չինծու պատրուակներու տակ : ո՛չ անոր և ո՛չ ալ քանի մը թերթ հրատարակող անհատներու ոչ ոքէ իրաւունք տրուած չէ , որ ուզածնուն պէս խաղալու ելլեն հայ ճակատագրին հետ :

Չենք զիջանիւր կարծես օրինակ տունել դաշնակից աղգաց . խրալի գործերէն , անոնք պատերազմի ակեւէն անմիջապէս վերջը լռեցուցին իրենց կիրքերը , մոռցան անհատական վէճերը վար առին իրենց կուսակցական դրօշակները , անոր տեղ բարձրացուցին ազգային մեծածածան դրօշակը և կազմեցին անոր տակ մէկ ու հսկայ բանակը :

Միթէ այդ Երկիրներուն մէջ ալ ժամ չկայ թերութիւններ , չգործուի իր կոր ապօրինութիւններ , անտարակոյս այո՛ , բայց ի՛նչ փոյթ , անոնք այնքան նշանակութեանէ զուրկ նկատած են մեծ պայքարին առջև որ ոչ ոքի միտքէն կանցնի անդրադառնալ . Արդարև մենք հոս չունինք այդ պայքարը , ուրիշ խօսքով մեր մորթին վրայ զգացած չենք անոր ցաւը , բայց մենք ալ կը գտնուինք քաղաքականապէս դրութեան մը մէջ , որ թոյլատու չէ մեր կանգունովը չափելու մեր բոլոր փափաքածը , այդ հանգամանքներուն մէջ , կը խորհինք թէ՛ հակառակ մեր իղձին անկարելի է Սահմանադրութեան տառական դործադրութիւնը , հետեւաբար այդ ուղղութեամբ անպատեհ , յախուռն ցոյցեր ընելով պատճառ չըլլանք Եգիպտոսայ հանրային անդորրութեան խանգարման :

Ի՞նչ անուն պէտք է տալ Աղեքսանդրիոյ ազգային տան վրայ կատարուած լրբենի : յարձակման և այդ իսկ պատճառաւ տեղի ունեցած առաջնորդական հրաժարականին յաջորդող թշուուցիկին , որուն մէջ Գեր . Առաջնորդ Հօր հրաժարականը յիշելով մեղմաթափանց աքողատութեամբ մը և վարնոցօրէն ճիգ եղած է Առաջնորդ Հօր անձնականութիւնը կասկածելի ներկայացնել տալ վէճ . Կաթողիկոսին , որպէս զի արգիլուի իբր պատուիրակ Հնգկատան և այլուր իր ընելիք ուղեորութիւնը և այս անոր համար որ Գեր . Ս . Հայրը իբր Առաջնորդ Եգիպտոսի և որպէս պատուիրակ իր Գերագոյն պետին , Նորին Ս . Օծու .

թեան միայն պիտի ըլլար համարատու, անոր միայն պիտի հաս-
ցընէր ձեռք բերած բոլոր շինական օժանդակութիւնները, որ-
դեօք ատոր մէջ ալ հակառահմանողական բան մը կար, ո՛չ,
ալ աւելի բան մը կար, այն էր կուսակցական հանգանակու-
թեանց և շահերու հանդէպ մեծ վտանգ մը:

« Արեւմուտ և քաղաքագիտ »
այլ ներքուտ և չարչարէ գիտ »:

Բայց ժողովուրդը ուզած է. կուզէ և պիտի ուզէ՝ որ
Գեր. Թորգոմ Եպիսկոպոս Գուշակեան մնայ իբր Առաջնորդ Ե-
պիսկոպոսի. ժողովուրդը կը բաղձայ և կը մաղթէ, որ իր հրա-
ժարականը իրր թէ երդմամբ տուած ըլլալու լուրը չունենայ
հիմ և ըլլայ պարզապէս թիւրիմացութեան մը արդիւնքը:—Թող
որ հրաժարականը ետ: չառնելու համար չէ որ երդում ըրած է—
եթէ ըրած է — ժողովուրդը խորապէս կը վափաքի, որ Ն. Գեր.
մնայ իբր պատուիրակ Ն. Ս. Օծութեան և կատարէ իր Նուի-
թակի պաշտօնը, և կը պահանջէ մանաւանդ, որ, որպէս վարիչ
ազգ, բոլոր հաստատութիւններուն, ազգու, միջոցներ ձեռք
տանէ նման լիբր յարձակումներուն կրկնութիւնը արգիւելու հա-
մար ինչպէս ըսինք ըլլայ Աղեքսանդրիտ, ըլլայ Գահիրէ:

Եգիպտահայր պէտք է որ մնայ խաղաղ, քանզի այդ խա-
ղաղութեան մէջ կրնար ամփոփել իր ոյժն ու կորովը, ազգային
մեծ աղէտի ամեն պահանջներուն իր ուսանն օգնելու համար:

Նայնանման խաղաղ վիճակի մէջ միայն կարելի կըլլայ զս-
հացում տալ ժողովուրդի օրինաւորական պահանջներուն, հնա-
րաւորութեան սահմանին մէջ և առանց աղմուկի ու լրագրական
սեւեռանոց վէճերու:

Կուսակցականներ, դո՛ւք ալ, որ կուսակցութեան և ինչ
գոյնի ալ պատկանիք, Աստուծոյ և ազգին սիրուն, որուն նը-
ւիրելու կոչուած էք, թողուցէք ձեր անտի վէճերը, առ այժմ
ծալլեցէք ձեր դրօշակը տեղական հանգամանք ունեցող խնդրե-
ներու շուրջ, կուսակցամոլութենէ հրաժարելու չափ բարի ե-
ղէք, այդու ինքնին միացած կըլլաք Ն. «Յուսարեք» և «Արեւ»,
մանաւանդ «Արեւ», դուք ալ մի յոգնիք սա «Միութիւն» «Հա-

մագործակցութիւն» «Համերայնութիւն» բառերուն վրայ երեւա-
կայական զղեակներ կառուցանելու ճիգով: Խօսքը, գեղեցիկ նա-
խադասութիւնները կարող պիտի չըլլան այդ Միութիւնը իրա-
գործելու և ոչ ալ պայմանագրութիւնը, յանձնառութիւնները և
հրահանգեալ համաձայնութիւնները բան մը պիտի արժեն: Կու-
սակցական միութիւն մեր ազգին մէջ անկարելի է որ ըլլայ,
այս դժբաղդ ազգը ունի պէտք եղած տխուր փորձառութիւնը
այդ մասին, հետեւաբար մեր «Յուսարեք»ն ու «Արեւ»ը փո-
խանակ այդ երեք անիրագործելի բառերուն շուրջ չըլլան ընելու
և ունայն տեղը սիրտ ու կորով հատցնելու, լաւագոյն էր ի-
րենց զրիչները գործածէին հայրենիքի պէտքերուն ի նպաստ:
մեղանները սպառէին վեհ. Կաթողիկոսի փափաքներուն և հրա-
հանքներուն իրագործմանը, առժամապէս ծալլել կամ ծալլել
տալով կուսակցական բոլոր զրօշակները, այդ իսկ Միութիւնը
պիտի ըլլայ, այդ է համապորձակցութիւնը և համերայնութիւնը:
Միթէ յիշափոխական զործ ու գործողութիւն մնաղած է արդեօք:
Մենք կը կարծենք թէ չէ մնացած մեր ապագայ ճակատագիրը
գտնուած ըլլալով Դաշակից պետութեանց արդար ձեռքին մէջ,
և այս արագէս է, որովհետեւ Կաթողիկոսը և իր պատուիրակու-
թիւնը դիւանագիտօրէն, Ռուս և Դաշակիցաց բանակին մէջ
հայ կանոնաւոր զինուորներն ու կամաւորները գինւորականապէս,
թրքահայ մահաօտարուստ հալածանքը իր կարգին, վերջապէս
մարտական թէ մարտիրոսական տեսակետով ոչ մէկ պակաս թո-
ղած չէ հայ ազգը, ըստ որում յիշափոխութեան յաջորդած ը-
լալով ինքնամիտմամբ, չազգային պատուիրակութեանն է, որ
պարտիմք տրամադրել այդ ոյժերը, մինչև այն օրը երբ երջան-
կութիւնը պիտի ունենանք Դաշակիցաց զինուց մեծափառ յաղթու-
թիւնն ողջագուրել և ստանալ մեր վերջնական ազատագրումը:

Թեմականի և Քաղաքականի ամենապարզ խնդիրն վեր,
սուելի վեր, ազգային գոյի չգոյի հարցը կայ ո՛վ ցուցարարներ,
անդրադարձէ՛ք և խոնարհեցէ՛ք անոր: Այն կը պահանջէ ազգա-
սիրութիւնը, հայրենասիրութիւնը և ապագայ յոյսերու պսակումը:

Ընթերցողները դիտեցին թէ մենք այս տեսութեան մէջ
չունեցանք ու է յետին նպատակ , մենք խօսեցանք ինչ որ կը
զգայինք , ինչ որ իրականութիւն էր մանաւանդ ինչ որ ներկայ
հայ պահանջն էր .

Մենք հոս նպաստակ ունեցած չենք նորոգելու կուսակցութեանց գործերը համեմատութեան գնելու, որովհետեւ այդ ուղղութեամբ արտայայտութիւնն, ինչ չափով ալ ըլլայ, ներկայ ճգնաժամին վնասակար նկատած ենք: Եթէ Հայ Բարգործ. Ընդհ. Միութեան նպաստաւորի ընտիրը տրուեցաւ սոյն գրութեան և եթէ Աղեք-սանդրիոյ ցոյցին ընդդէմ արտայայտուեցանք, դա մեր իրաւունքը նկատեցինք, համոզուած ըլլալով թէ, այս պահուս, հայ մար-դը՝ Թանկադին իրն է ազգին, իւրաքանչիւր էակ հոգին է հայ վերածնութեան, մենք չվարանեցանք Աղեքսանդրիոյ ցոյցին մէջ եղբայրատեաց նշանակ մը տեսնելէ և ըստ այնմ կ'որ խօսեցանք:

Բռունցքն ու հայհուլ թիւոր ինչպէս ապամախիբը , պէտք է իրենց ենթակառուցման մեր գահիճը , այլ ոչ մեր եղբայները , մեր կղերը , մեր առաջնորդը Եթէ ի վիճակի չենք կամ միջոց չունինք մարտիկի բիրտ ուժով հայութեան թշնամին գետնահալելու , զոնէ գիտնանք բարեգլխան ուժով բարձրացնելու այն բոլոր հայ մարմինները որոնք ծնած ու գործելուն առած են հայ

ՄԵՐ ԵՄԱՐ ԲՐԱՆՆԵՐ ԵՐԷՆ ։

Յեղափոխական կուսակցութիւնները , իրենց բազաքական նպատակներով և սկզբունքներով , պարտաւոր են ոյժ ունեցուկ հանդիսանալ հալ ազատագրումին համար սիրտ ու հողի մաշողներուն . քանի որ չկայ , սնկէ այլապէս օգտակար և նպատակայարժար հետապնդումներ , այն պահուն՝ ուր ամեն ուրեք զիականեր միայն կայ .

Երբ Յեղ կուսակցութիւնը, իրապէս ի վիճակի չեն,
— ինչպէս որ չեն ալ — իրենց քաղաքական գոյումը արդիւնա-
ւոր ընելու, կը խնդրենք, կաղաչենք, կը պաղատինք որ գոնէ
որդեք չհանդիսանան, ազգին ապագայովը դատող ոչ քաղաքա-
կան հաստատութիւններուն գործունէութեանցը, անոնց չօրհ

ԲԱՐՈՒՐ ՈՒ ԲԱՐՈՒՐԱՆՔ յԱՐՈՒԹԱՆԵԼՈՎ :

Մենք խօսեցանք միայն Բարեգործական Ընդհանուր Միության մասին : Միթե նստաջ հայրենասիրական գործ մ'է օգնել , աջակցել , նպաստել Որբախնամ գործին , ի՞նչ կրե՞նք , այսինքն , մեր բուն ապագայովը , 1900-1910 տարիներու որբախնամ և ադրհանաչատ շրջանը տակաւին մեր երեկն է , մեր այսօրն ալ թող ըլլայ անիկայ :

Մեր Չոյսքառութիւնը կան : Մեր Մարմնամարզիկներու ա-
կումբը կայ , գերազանցօրէն կազդուրիչ , առողջապահիկ , կա-
տառ սերունդի մը ապագայ յոյսը ներշնչող , միթէ նուաճ ազ-
գասիրաջան , նուաճ յեղափոխական պիտի ըլլար զանաք մղել
իրենց նպատակներուն :

Մեր ախուր տարեգրութիւնը եղբայրաբացութեան , քիւս-
խնդրութեան ախուր նօթով պէտք չէ որ վերջնապէս մնայ թա-
թաւուն, պէտք է մաքրուի ան, պիտի չմաքրուի սակայն, որքան
կոռակցական մօրի չէֆէր . իրենց կամքը հարկադրեն իրենց ստո-
րադաս ընկերներուն , պիտի չմաքրուի ան , որքան եւ ու Դուրի
հիւանդութիւնը վարակած է այդ չէֆէրը , պիտի չմաքրուի , որ-
քան յեղափոխական ընկերները կը մնան անխիղճ չէֆէրու հը-
մայքին տակ խորապէս թմրած , և ասոր աղդիւնքը վայելցնինք
վերջի Աղեքսանդրեան ղէպքերով :

Պիտի մաքրութիւնն առեն միայն երբ, յեղափոխական գի-
տակցութիւնը ընդունի թէ՛ արտասահմանի բովանդակ հայու-
թիւնը, յեղափոխական կամ ոչ, պէտք է ունենայ միմիայն մէկ
նպատակ. Հայութեան ներկային պաշտպանութիւնը, արտապըն-
դիչ պատեհութեանց միահամուռ փառումը, որ մեր ապագայ
բարօրութիւնը պիտի նշանակէր:

Որ ունիցի ականցս յսելոյ յուիցէ :

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

16364
NL0050049

